

Iako najmlađa među uhićenima, označena je kao prvooptužena

S. M. HIJACINTA (ANĐELKA) ČULJAK (1922.)

Iskusila je po zlu poznatu Čelovinu, a u Bileći radi teške tjelesne poslove

► Piše: s. Natalija Palac

Prošla su desetljeća, ali sjećanja još žive na uzničke dane u Čelovini i Bileći. Žive, ali o njima ne govori rado iako sada nema straha. S. Hijacinta, samozatjna kaka već jest, smatra da njezina iskustva nisu tako važna budući da su drugi propatili neusporedivo više i duže. Ona je jedina živa od četrdesetak sestara Provincije sv. Obitelji u Hercegovini koje su prošle iskustvo tamnice i prisilna rada.

Anđelka, buduća s. Hijacinta, svoj rodni Klobuk ostavila je početkom rujna 1939. i došla u samostan sestara franjevki u Mostaru. Tu nije ostala dugo. Poslana je na Široki Brijeg, u franjevački konvikt, da kao kandidatice pomaže sestrama koje su vodile domaćinstvo u toj ustanovi. Sredinom rata, 1943., vratila se u Mostar i nakon pripreme od nekoliko mjeseci stupila u novicijat na Blagovijest 1944. Prve zavjete položila je godinu dana kasnije, u vremenu punom neizvjesnosti. Unatoč velikom prevratu koji se događao, vjerojatno sestre nisu mogle ni slutiti što ih očekuje u sljedećim godinama, u vremenu tzv. slobode i mira. Prva uhićenja sestara dogodila su se već krajem 1945., a »narodna vlast« na sestre u Hercegovini okomila se posebno 1948. i 1949.

S. Hijacinta je uhićena 22. travnja 1948. s većom skupinom sestara iz provincijalne kuće u Mostaru. Dok mi je danas¹ pripovijedala kako se to odigralo, imala sam dojam da gleda film čije su slike još tako svježje.

Bilo je rano jutro toga dana, a sestre su upravo završile zajedničku jutarnju molitvu. Provincijalka s. Gašparina pozvala ih je sve da iziđu iz kapele u dvorište. Vani ih je dočekao potpuno neočekivan prizor: do zuba naružani »milicajci« opkolili su cijeli samostan. Sestre su »postrojili« u dvorištu strogo zabranjujući kretanje i međusobnu komunikaciju. Zatim su počeli neke prozivati i odvajati ih od skupine. Prozване, među kojima i s. Hijacintu, zatvorili su u samostansku blagovaonicu i tamo ih držali bez hrane i vode, bez objašnjenja, do večeri. Tada su došli milicijskim vozilima i odveli ih u mostarsku ta-

mnicu Čelovinu. Nakon nekoliko dana oduzeli su im i redovničko odijelo.

S. Hijacinta suđena je zajedno s još sedam sestara te jednom civilnom osobom i jednim svećenikom (fra Krstom Ravličem). Ona, najmlađa među njima, označena je kao prvooptužena. Krivnja im je bila više-manje ista: da su sreli, vidjeli ili pak razgovarali s »ustaškom odmetnicom« Janjom Petric i nekim drugim »ustaškim odmetnicama« te da su znali da se »odmetnice« nalaze u gradu »ne saopštivši to narodnim vlastima«. Krivnja je bila još teža ako su »odmetnicima« nešto i poslali.² Tako je defi-

¹ U samostanu u Međugorju 17. ožujka 2017.

² Usp. Presudu Okružnog suda u Mostaru br. 434/48 u krivičnoj stvari protiv »Čuljak Hijacinte i drugova« od 28. srpnja 1948.

nirana i »krivnja« s. Hijacinte. Ona je »znajući da je Janja Petric se odmetnula u šumu, s njom se sastajala neutvrđenog dana mjeseca oktobra 1945. u samostanu časnih sestara u Mostaru, gdje je došla da prikupi neku pomoć za odmetnike i tom se prilikom s njom kao odmetnicom sastala, zadržavši se u razgovoru i pruživši joj podatke o kretanju vojske.«³

Svima suđenima u kaznenoj stvari protiv »Čuljak Hijacinte i drugova« na teret su stavljana »djela« počinjena u ljeto i jesen 1945., a za sve se njih navodi da je to bilo »neutvrđenog dana augusta, septembra, oktobra«. Sud je smatrao da su »krivična djela« s. Hijacinte, pa makar do kraja besmislena i izmišljena (kao davanje informacija o kretanju vojske!), dovoljna za osuđujuću presudu od godine dana lišenja slobode s prinudnim radom. Presudu je 28. srpnja 1948. izreklo vijeće okružnoga suda u Mostaru kojim je predsjedao Tahir Hadžović, a tužitelj u ovom predmetu bio je Abaz Koluder.

S. Hijacinta je poricala sve što joj je stavljano na teret, ali za sud, kao u stotinama slučajeva tih godina, »djelo« je dokazano iskazima svjedokinja, R. J. i spomenute Janje Petric.⁴ Ova zadnja, prema riječima s. Hijacinte, bila je nekada kandidatice u samostanu u Mostaru pa je samostan napustila. Poslije izlaska češće je navraćala k sestrama, »a kad su je oni (tj. Udba) uzeli u svoje ruke«, iako nije imala što reći protiv sestara, pod pritiscima je izmišljala razna »djela« koja su završavala kao u slučaju s. Hijacinte.

Mostarsku tamnicu, po zlu poznatu Čelovinu, nikada nije zaboravila, kao ni svi oni koji su makar i kratko vrijeme proveli među njezinim zidovima. Za vrijeme istražnoga postupka često su ispitivane, suočavane sa svjedocima, ali su ih vodili i u Sjeverni logor da tamo čiste urede i druge radne prostorije tamošnjih dužnosnika.

Nakon osude u Mostaru s. Hijacinta je kaznu izdržavala u Bileći. Tamo je s još nekim sestrama (s. Berislavom Marić, s. Petronilom Vasilj i s. Lidijom Kordić, franjevkama te s. Ambrozijom, milosrdnicom) kao i drugim ženama uhićenicama radila teške i ženama neprimjerne poslove: drobljenje kamena, miješanje žbuke i drugo. Tako kroz šest mjeseci.⁵ Iz tamnice je otpuštena uvjetno, mjesec dana prije isteka kazne, kao za neku nagradu budući da je bila vrijedna radnica. Tako su joj rekli, ali

Tamnica ju nije slomila. Ostala je vjerna svomu zvanju i svomu Bogu. Službovala je poslije na različitim mjestima u domovini i inozemstvu.

i odredili da vrijeme do isteka kazne mora biti u Mostaru, u istoj kući u kojoj je uhićena. Ni tjedan dana nakon povratka s. Hijacinte u provincijalnu kuću, »narodna vlast« kuću je oduzela i sestre su je morale napustiti za nekoliko dana početkom travnja 1949. No, s. Hijacinta ostala je u toj kući zajedno sa s. Vjenceslavom Bošnjak dok joj nije istekla kazna na koju je bila osuđena. Tada je, krajem travnja te godine, otišla u Bijelo polje, u Potoke, u jedinu sestrama neoduzetu kuću.

Ostala je tu nekoliko godina, a nakon toga kuhala je predano u kuhinjama franjevačkih samostana. Punihi dvadeset godina radila je i u SAD-u i Kanadi. Stekla je i američko državljanstvo. Kad je prvi put došla na odmor iz SAD-a s američkom putovnicom (sredinom 70-ih godina), u zračnoj luci u Dubrovniku napravili su joj neprilike: ispitivali je gdje joj je crveni pasoš, zašto je uzela američki, da za njih ne vrijede američki dokumenti itd. Nakon desetljeća koja su prošla od tih vremena, danas kaže: »Jadno je to bilo.«⁶

Kao pomoćnica u kuhinji konvikta za vanjske đake na Širokom Brijegu 1944.

Stvarno, puno toga je jadnog bilo: u ratu, poraću i desetljećima poslije. No, s. Hijacinta svjedoči da joj je snagu davao Bog: »Moj Bog je bio uz mene.« Tako je u povodu 70. obljetnice redovništva izrekla kratko tajnu svoje snage u kušnjama i teškoćama života. Danas živi u samostanu sestara franjevki u Međugorju: smirena i vedra, bez gorčine na svoje progonitelje, uključujući i njih i cijeli naš narod u svoje svagdanje molitve. ✍

³ Isto.

⁴ Isto.

⁵ Usp. »Moj Bog je bio uz mene – Razgovor sa s. Hijacintom Čuljak povodom bisernog jubileja redovništva«, *Zvuci provincije*, 2 (2014.), str. 47. – 49.

⁶ Isto.

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudes« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«, K., 2 (19),
Široki Brijeg, lipanj – prosinac, 2017.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14
88220 Široki Brijeg

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Zanimljivo je ovo stanje u hrvatsko-me društvu s obiju strana granice. Ne mislim na trenutna politička kretanja, nego na naše suočavanje s prošlošću. Godinama nam tupe da bismo to trebali učiniti, no kada to učinimo, onda nas napadaju kako šutimo o svojim zločinima. Neshvatljivo! Ponajprije, čiji smo to mi pa bismo se trebali ispričavati za zločine te naše skupine? A riječ je zapravo samo o zločinima jugokomunista s jedne strane i zločina svih ostalih s druge strane. Dotični su vladali punih 45 godina te su nesmiljeno skrivali svoje, a otkrivali stvarne ili nestvarne zločine onih drugih. Međutim, naši petokolonaši nikako to ne žele uvidjeti. Drago im, zbog isplativosti, biti u tuđoj službi i to ti je to.

Mi, pak, krenimo drugim smjerom. Kao primjer tomu može nam poslužiti Jan Mikrut, profesor crkvene povijesti na Gregorijani. Odlučio je suočiti se s prošlošću pa je počeo istraživati mučeništvo kršćana u srednjoistočnoj Europi i SSSR-u pod komunističkim režimom. I počele su izlaziti ne knjižice, nego tomovi knjiga, toliko je toga bilo. Na predstavljanju u Rimu, uz crkvene velikodostojnike i pripadnike, bili su i diplomatski predstavnici raznih država. Treba li neka jasnija poruka?

Godinama se biskup Bogović bori da se stvarno suočimo s tom prošlošću. Zacijelo mu je životno djelo Crkva hrvatskih mučenika na Udbini, ali nipošto manje važno nije ni Komisija HBK i BK BiH za hrvatski martirologij. Hrvatske

države s obiju strana granice nisu smogle dovoljno hrabrosti suočiti se s prošlošću pa je on to morao potaknuti barem u okrilju Crkve. Između ostaloga, spomenuta Komisija popisuje pobijene katolike tijekom jugokomunističke strahovlade i među njima traži kandidate za mučeništvo. Molimo Boga da u tom što bolje uspije. Istodobno biskup Bogović nastoji pokrenuti izgradnju tzv. Svehrvatskoga groba. Još to nije uspio, ali nije do njega, do države je. U okolici Crkve hrvatskih mučenika na Udbini izgradilo bi se mjesto gdje bi se pokapali posmrtni ostatci svih onih za koje znamo da pripadaju našem narodu, ali ne znamo tko su. Zar to naši petokolonaši ne mogu pozdraviti barem kao humano djelo, a da o onom vjerskom ne govorimo? Trebali bi, no kako to izgleda u stvarnosti, mogu vidjeti na primjeru Groblja mira na Bilima.

Svjesni pojedinci i nadalje pomažu Vicepostulaturi otkrivati pravu istinu o pobijenim hercegovačkim franjevcima. Tako je mladi nadareni povjesničar Hrvoje Mandić otkrio da su fra Leo Petrović i skupina franjevaca u Mostaru pomagali svima onima koji su bili progonjeni. Nisu gledali ni na vjeru ni na naciju, važno je samo bilo pomoći čovjeku u nevolji. Jugokomunisti su sve to krili kao zmija noge, a dotične su uglavnom prije toga skratili za glavu. Naravno da ćemo učiniti sve da se konačno raspetlja istina o toj našoj prošlosti.

U spomenutu duhu neka vam je

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Povijesne okolnosti	51
Istraživanja	17	Suočavanje s prošlošću	53
Pobijeni	27	Razgovor	56
Nagradni natječaj	39	Iz Vicepostulature	58
Podsjetnik	44		